

Delavec izhaja vsak petek z datumom naslednjega dne. — Naročnina za celo leto K 5.20, za pol leta K 2.60, za četrt leta K 1.30. Posamezna številka 10 vin. Naročnina za Nemčijo za celo leto 5 mark, za Ameriko 2 dolarja. Pošiljatve na uredništvo in upravnništvo: Ljubljana, Ilirska ulica št. 22, prvo nadstropje.

DELAVEC

Rokopisi se ne vračajo. — Inserati z enostopnimi petimi vrsticami se zaračunavajo in sicer: pri enkratni objavi po 18 vin., pri trikratni po 16 vin., pri šestkratni po 14 vin., pri celoletnih objavah po 12 vin. za vsakokr. — Za razne izjave itd. stane peti vrstica 24 vin. — Reklam. so poštn. ine proste. — Nefrankirana pisma se ne sprejemajo.

Kdo zmaga?

Naš bratski list v Kodanju piše pod gorenjim naslovom:

»Če površno opazujemo vse dogodke, se nam zdi, kakor da bi se z vso odločnostjo Amerika zavzemala za Anglijo in nje zaveznice. Na to ne kaže samo ravnanje vlade in časnštva marveč tudi pritisk, s katerim zalagajo Američani aliirance z municijo. Nikakor pa ne smemo presojati tega postopanja preveč resno. Silno nevoljo proti Nemčiji so ustvarili milijonarji; Rockefeller, Morgan in drugi ne poznajo politiko sočutja. Ti rabijo časopisje, da zbujejo čute in javno mnenje, ki sedaj najbolj služijo njih interesom. Ameriškemu ljudstvu dopovedujejo, da s tem najbolj podpirajo svobodo in demokracijo, če izvažajo orožje za aliirance. Trdili bi pa seveda isto, če bi dobavljali svoje izdelke Nemčiji, in če bi mogli zalagati obe stranki, bi se bahali s svojim dobrohotnim ravnanjem kakršno se spodobijo za športnike. Najbolj je razvidno to iz dejstva, ker so dovolili aliirancem nov kredit. Amerikanskim kapitalistom se še ne sanja ne, da bi dajali svoj denar nesebično sovražnikom Nemčije na razpolago. Zahvaljujejo se za vojno posojilo vojujočih držav in vihajo nos zaradi beraških štiriinpol odstotkov, ki jih jim bo nosilo novo angleško posojilo. Sami znajo ravnati bolje s svojim denarjem. Visoke obresti in založba prvovrstnih ameriškkih vrednostnih papirjev — to so pogoji, ki jih morata Anglija in Francija izpolniti, če ne marata plačevati s cvenketajočimi dolarji ali pa svojim denarjem, ki mu je kurs silno padel. Tako je moralo biti francosko posojilo v znesku 45 milijonov dolarjev pokrito z ameriškimi železniškimi obligacijami, ki se nahajajo v francoskih rokah. Dva meseca je trajalo, preden so jih zbrali, zakaj tudi francoski kapitalisti poznajo vrednost teh obligacij.

Edina simpatija, ki vodi ameriškanske transakcije, je simpatija za dolar. Sočuvstvena politika, s katero ameriškanski kapitalisti vodijo za nos ameriškansko ljudstvo, služi pa obenem še nekemu drugemu namenu. Služi namreč imperialističkim interesom. Nikdar še ni bil tako ugoden trenutek kakor sedaj, da se usili ameriškanskemu ljudstvu velika vojska in mogočna mornarica. In ozir na oboroževalno industrijo po vojni naravnost zapoveduje kapitalistom, da izrabijo to ugodno priliko. Stvar je namreč taka: Oboroževalna industrija donaja sedaj gotovo velikanske dobičke, toda velikanske nove tovarne in stroji so pogoltnili tudi velike vsote. In vse to je brez koristi od tistega dne, ko preneha oboroževanje v tem bedastem obsegu, v kakršnem se vrši sedaj. Zaraditega ni samo važno za ameriškanske kapitaliste, da vojna traja čimdalje, marveč tudi — in glavno — da ne nastane po vojni v oboroževanju nikakršna sprememba. Zaraditega naj se Amerika spremeni v imperialistiško vojaško državo. Toda v ta namen treba sovražnika in pa plemenit namen, ki se treba zanj bojevati. Torej bodi Nemčija sovražnik in Morganov in Rockefellerjev bojni

klic pa svoboda in demokracija. In vse zasebno kapitalistiško časopisje je seveda na razpolago milijardarjem.

Oba nasprotnika te politike, Bryan in mornarstveni tajnik Dandel, sta bila v neprijetnem položaju; prvi in značajnejši je odstopil kot državni tajnik, dočim se je drugi hitro izpreobrnil in sedaj ustanovil »strokovnjaško« komisijo, ki naj pripravlja pomnoženje vojnega brodogoja. Ob koncu vojne bo Anglija — čeprav se ji posreči premagati Nemčijo — doživela dejstvo, da bo imela Amerika njej enako močno vojno brodogoja. Pa tudi v gospodarskem oziru skube Amerika svoje ljube prijateljice. Anglija ne izgube samo znaten del svoje denarne trgovine, marveč izgubi tudi prvenstvo v južno-ameriškem trgovini. Osrednjo Ameriko so si Amerikanci že zdavnaj gospodarsko osvojili. Poročilo za avgust velike »National City Banke« pravi namreč: »Sedaj se nudi pač najlepša prilika, da postanejo Zedinjene države narod kreditorjev, ki nalaga kapitalije v drugih deželah, zlasti v takih, ki se nahajajo na tej strani naše celine in so v razvoju.«

Na tak način prihaja Amerika iz evropske vojne kot edini zmagovalec. Denarno središče se premesti iz Londona v Novi Jork. Vprašanje, kdo zmaga, osrednji državi ali zavezniki, odgovorimo zaradi tega najbolje, če pravimo: Amerika, ki bo črpala iz te vojne največje gospodarske in imperialistiške dobičke.

Premogovne cene in rudarske mezde.

Spričo sedanjih vojnih in cenzurnih razmer ne more biti sedaj naša naloga polemizirati o zvišanju premogovih cen kot takem. Protiviti se pa moramo temu, če se podraženje premoga utemeljuje s tem, češ da treba sedaj višje mezde plačevati. Treba bi jih bilo plačevati, toda žal, da jih nihče ne plačuje, kakor smo že nedavno omenjali.

Kakor znano so Moravsko-Ostravski rudniški posestniki naznanili vladi koncem meseca marca, da morajo s 15. aprilom zvišati cene premogu. Uradna »Wiener Zeitung« št. 86 z dne 16. aprila je izrecno navedla, da je to podraženje utemeljeno v prvi vrsti, ker se neposredno zvišajo delavske mezde. Nekaka ureditev pogojnih (Geding) mezd se je nato res izvršila, toda mezde se niso zvišale. Zvišanje premogovih cen v tej regulaciji mezd torej ni nikakor utemeljeno.

Sedaj se prične kampanja za ceno tudi na severozahodnem Češkem. Večkrat so prinašali listi, da se jeseni zopet zvišajo cene premogu. Vzroki podraženja niso utemeljeni, kakor je že večkrat pojasnjevalo glasilo Unije rudarjev »Glück Auf«. Danes pa hočemo pokazati, kako »plačujejo na vrh« veletržci s premogom, pred vsemi milijonarja Peček in Weinmann v Ustju, ki imata skoro vso trgovino z rujavim premogom na Češkem v svojih rokah, odkar je pričela vojna, kako velike vojne žrtve prinašata gospoda. Junija meseca 1914 je veljal na

primer po oficialnem cenovniku primeroma dober premog iz revirja Duks vagon po 68 kron, veletržec, ki ga kupuje od Pečka in Weinmanna dobi pri vagonu 8 kron popusta, torej je bil prodan vagon premoga resnično za 60 K. Septembra meseca 1914 je izšel nov cenovnik, v katerem je bila navedena ista vrsta premoga po 79 K vagon; popust za prekupca oziroma trgovca pa znaša v tem cenovniku že samo 6 K pri vagonu. Januarja meseca 1915 je veljala ista vrsta premoga že 89 K, in sicer brez popusta za trgovca. Znesek podraženja, ki se steka v žepu gospodov Peček in Weinmann, znaša pri vsakem vagonu torej 29 K, Tisti premog, ki je veljal junija meseca 1914 za zasebnike ali male trgovce 60 K, velja sedaj, če prištejemo še dobiček trgovca, 95 K vagon. Enako, kakor pri tej vrsti premoga, so se zvišale cene sorazmerno tudi pri drugih vrstah. Podraženje znaša torej 50 odstotkov. Kje so zagovorniki rudniških posestnikov Peček in Weinmann v Ustju, ki bi utegnili dokazati, da so se zvišale mezde rudarjev za 50 odstotkov, ali da so drugačni nabavni stroški tako narasli, da so bili »primorani« premogovni baroni tako nezaslišano povišati cene premogu?

Če vpoštevamo, da razpošljata Peček in Weinmann po 4000 vagonov rujava premoga na dan, tedaj imata vsak dan 116.000 K dobička. Res, za gospoda milijonarja, ki najbrže nekaj svojega dobička odstopata tudi rudniškim posestnikom, se je vojna rentirala izvrstno. Ker že zopet govore o podraženju premoga, bi bilo prav dobro, če si zapomnijo javnost in vsi interesenti te številke.

Tudi v miru nobenih reform.

Dne 10. marca 1911 je sklenil avstrijski državni zbor novelo k društvenemu zakonu. Pernerstorferjev zakon je imel silno mučno pot, preden ga je zbornica sprejela; a še bolj značilna je njega poznejša usoda. Jako mnogo predlogov je bilo glede sprememb društvenega zakona, Pernerstorferjev pa je bil triindvajseti. Pernerstorfer je predložil državnemu zboru svoj predlog dne 20. oktobra 1909, in sreča je bila takorekoč, da ga je po poldrugem letu zbornica sprejela. Od Kronawetterjevega 1872. do Pernerstorferjevega ni uspel dalje nego do prvega čitanja. Kako se je torej godilo Pernerstorferjevemu predlogu? Obležal je v Gosposki zbornici! V tem času je vlada predložila popolen zakonski načrt: dne 8. marca 1911 — torej potem, ko so se v zbornici že pričele obravnave o v odseku sklenjenem zakonskem načrtu — in razpust zbornice je končno pokopal vse: sklep državnega zbora in vladno predlogo. Vlada je v novi zbornici predložila svoj zakonski načrt neizpremenjen, ki ga je končno sprejela zbornica na svoji deveti seji dne 5. oktobra 1911. Dne 30. decembra 1912, torej petnajst mesecev pozneje, je zbornica sklepala o vladni predlogi: sprejela jo je soglasno tako, kakot

jo je izdelal odsek. Sklep zbornice je prišel sedaj v Gosposko zbornico, ki ga je dne 30. decembra 1912 prejela od poslanske zbornice ter ga rešila celo leto pozneje, to je dne 29. decembra 1913. Poslanska zbornica je takoj potem izpremembe Gosposke zbornice odkazala ustavnemu odseku, toda leto 1914. je pokopalo vso reformo društvenega prava, ker je bil prekinjen ves parlamentarizem zaradi vojnih dogodkov. To je zgodovina reforme, o katere koristnosti sta bili prepričani obe zbornici in vlada. In dasi so vsi hoteli izvesti reformo, ki bistvenih nasprotstev ni imela nikjer in je parlamentarizem delal tri leta na njej, je vendar ni dovršil. Nekaj povsem neumevnega je to, dasi upoštevamo vse težkoče, ki so odločevale ob sklepanju te reforme in razmere, ki so morale nastati ob izbruhu vojne.

Ni potreba, da bi se ozirali dalje v minulost, pač pa se lahko ozremo na Nemčijo, kjer je nemški državni zbor odstranil z izredno energijo nekaj nedostatkov društvenega prava. Tudi v Avstriji bi bilo potrebno nove orientacije v politički svobodi. Oni društveni zakon, katerega reforma se ni mogla izvesti, je vlada opisala v svoji predlogi tako-le: »Naš društveni zakon šteje štirideset let. Dalekosežne spremembe so se v tem času izvršile. Velik del kulturnega in intelektualnega, družabnega in karitativnega življenja se vrši v društvenem delovanju. Dočim so se našle za gospodarske organizacije, najrazličnejše potrebam primerne zakonite oblike, so podrejena ne dalje kvalificirana društva še vedno zakonu iz leta 1869., ki s svojimi dalekosežnimi preventivnimi določbami ovira, uspešno društveno delovanje, često ovira in oblasti glede najvažnejših nalog javne uprave nerazumno obremenjuje. Zakon ni primeren sedanjemu življenju. Težkoče, deloma tudi nasprotujoče si razsodbe v sodstvu, kažejo stremljenje po zblizanju stare oblike z novimi razmerami. Tožbam glede neokretnosti in nepripravnosti našega prava ter vedno naraščajočim zahtevam po odpomoči se vlada najbrže ne bo upirala...« Strožja obsodba zaostalosti zakona ni mogoča. Toda kaj naj bi rekli o zakonu, ki odreka ženam pravico, biti članice političkih društev, v katerih se pravzaprav danes vrši vse, zakaj vse javno življenje pač danes izhaja iz politike. Če se ozremo na ogromno delo, ki ga v sedanjem času opravljajo žene, na mnoga podjetja, ki jih vodijo z vso previdnostjo in požrtvovalnostjo žene, moramo pač priznati, da je odrekanje pravic ženskemu spolu, ki ga ima na vesti stari zakon, očitno krivično. Nobe-nega dvoma ni, da je reforma društvenega zakona potrebna, ter da se morajo odpraviti ovire, ki so na poti življenjski sili človeštva.

Tudi pri nas treba še mnogo reform. Odpraviti treba razredno volilno pravo v občino in deželo: enake pravice za vse državljane, za vsa ljudstva. Nadejamo se, da odpravi vojna trdovratne predsodke. Vojna je dokazala pomen organizacij, pomen njih vzgoje. Po vsej pravici smejo tudi te množice hrepeneti po društveni svobodi, ki vzgaja ljudstvo v razumno članstvo človeške družbe.

Trdnjavska obleganja.

V nenavadno kratkem času so padle vse trdnjave v sedanjem svetovni vojni v primeri z dolgimi obleganji v prejšnjih trdnjavih bojih.

Najdalje je bila oblegana od leta 1628. dalje trdnjava Gibraltar, ki so jo oblegali od 1779. do 1782. leta brezuspešno 1167 dni. Nato slede obleganja Cadiza 1810. do 1812., ki je trajalo 903 dni, Candije 1667. do 1669., 828 dni, Brede 1624. do 1625., 485 dni, La Rošele 1627. do 1828., 438 dni, Missolunga 1828. do 1829., 370 dni, Sebastopola 1854. do 1855., 346 dni, Vezua 1704. do 1705., 330 dni, Danciga 1813., 319 dni.

Od drugih obleganih trdnjav omenjamo še: Port Artur 1904. do 1915., 221 dni, Plevna 1877., 142 dni, Pariz 1870. do 1871., 131 dni, Ladysmith 1899. do 1900., 119 dni, Kolberg 1807., 105 dni.

Oblegovalne in obkoljevalne, čete so naraščale z naraščanjem vojske. Napadalci so imeli, ko so oblegali

	mož
Nemci Pariz 1870./71.	240.000
Turki Dunaj 1683.	200.000
Anglija in Francija Sebastopol 1854./55.	200.000
Nemci Metz 1870.	200.000
Japonci Port Artur 1904./5.	140.000
Rusi in Rumuni Plevno 1877.	120.000
Rusi Varšavo 1831.	80.000
Prusi Prago 1757.	63.000
Zavezniki Hamburg 1813./14.	56.000
mož	
Francozi v Parizu 1870./71.	400.000
Francozi v Metz 1870.	180.000
Rusi v Sebastopolu 1854./55.	75.000
Avstrijci v Pragi 1757.	50.000
Turki v Plevni 1877.	50.000
Francozi v Draždanah 1813.	37.000
Poljaki v Varšavi 1831.	37.000
Danci v Düplu 1864.	23.000
Francozi v Strasburgu 1870.	23.000

Glede posadk utrjenih krajev, ki so bili oblegani, imamo naslednje podatke:

Vse te trdnjave so napadalci najprej popolnoma obkolili, ker so do nedavno menili, da je obkoljenje potreben predpogoj za uspešen napad. Šele v sedanjem vojni se je izkazalo, da to ni potrebno. Od manjših trdnjav, so se izvršili napadi na Namir in Litih, od večjih pa Antwerpen, ne da bi bile prej popolnoma obkoljene in odrezane z zunanjim ozemljem. Enako se je zgodilo tudi sedaj s trdnjavo Kovno, Brest-Litovsk in drugimi. Posledica temu načinu napadov je, da se posadke trdnjav lahko umaknejo ter ubeže ujetništvu oziroma brezupnemu boju.

Mednarodna konferenca nevtralnih držav.

Parlamentarci, mirovna društva, papež in druge posamezne družabne avtoritete se že dalje čase zavzemajo za konec sedanje svetovne vojne. Diplomati, seveda, ravnajo po svoji previdnosti in kriče na široka usta, da še ne bo konca vojne, pa če traja še tri leta, pet ali celo deset let. Vsaj v Rusiji bi radi imeli državni vojni še vsaj deset let; tako je povedal predsednik ruske dume Rodzjako.

Verujemo, da je ta izjava predsednika ruske dume odkritosrčna želja, nikakor pa ne verujemo, da je izpregovoril te besede iz odkritega prepričanja, zakaj, če Rusija ni dosegla zmage v trinajstih mesecih, je najbrže ne bo dosegla tudi ne v dveh, treh ali desetih letih, ker nadaljevanje take ogromne vojne bi povzročilo samoposebi nje notranji propad in razpad, zakaj tak gigantski boj za obstanek je končno le grobokop kulturnih in družabnih uredb sedanje družabne organizacije. S tega stališča se tudi trudijo prijatelji miru, da bi dovedli merodajne

državnike do mirovnih pogajanj in končno do mirnega sporazuma.

Vesti o bližnjem miru, ki jih čitamo po listih vsak dan, še nimajo nobene realne podlage, pač pa pričajo, da je postala javnost tolerantnejša, ter da prodirajo glasovi prijateljev miru bolj v javnost nego je bilo to prej in da je v svetovni vojni odločitev takorekoč že padla, a energičen posredovalec za mir se še ni pojavil.

Poročali smo že enkrat o delovanju mirovne družbe v Švici. Švicarska mirovna družba, zastopniki švicarske cerkve, štiri univerze v Bazlu, Freiburgu, Genfu in Curihu, in več drugih švicarskih društev je napravilo že meseca februarja 1915 posebno vlogo na zvezni svet zaradi škode, ki jo povzroča vojna švicarski trgovini, in zaradi oškodovanja, ki ga povzročajo vojujoče države na pravicah nevtralec. V vlogi priporočila, da bi se uvedla proti tem krivicam skupna akcija nevtralnih držav.

Predlogi so zahtevali, da naj skliče Zvezni svet švicarski mednarodno konferenco nevtralnih držav, na kateri se posvetuje o korakih:

1. Kako naj se uvedo priprave za mir, ki bi bil trajnejši.

2. Kako naj se varujejo interesi nevtralnih držav pri sklepanju bodočega miru.

Dne 30. marca 1915 je Zvezni svet švicarski priznal plemenite namene petentov, toda taka mednarodna konferenca nevtralnih držav bi po mnenju Zveznega sveta ne imela tistega zaželjenega uspeha, ki ga žele petenti in tudi Zvezni svet sam. Zvezni svet je mnenja, da bi utegnili imeti praktički uspeh glede teh stvari zaupen posvet med nevtralnimi vladami.

Sedaj je imenovana zveza znova predlagala, da naj skličejo nevtralne države posebno konferenco. Meseca avgusta je Zveza poslala okrožnico prijateljem miru v različnih nevtralnih državah, v kateri prosi, da naj napravijo vloge na svoje vlade glede sklicanja mednarodne konference nevtralnih držav. Namen tej konferenci bi bil:

1. Zagotoviti vsem nevtralnimi državam z udeležbo na konferenci pomoč, da ne bodo tako odvisne od samovolje vojujočih držav, in po vojni čimvečjo varnost.

2. Kolikor je v nje moči, preprečiti razširjanje vojne z vsemi pomočki, ki jih ima na razpolago.

3. Skušajo naj pripraviti vojujoče države k premirju, kot prvemu koraku k sklepu miru.

Odbor pravi, da Švica sama ne more napraviti takega koraka, ker je popolnoma obkoljena od vojujočih držav.

Poročilo o švicarski akciji nam priča le to, da je silno težavno uvesti posredovanje za mir. Svetovna vojna se je pripravljala s preciznostjo, z oboroževanjem in z železno organizacijo vojne sile, zato je tako ogromna, zato tako dolgotrajna in zato je tudi tako negotov trenutek, ki bo prinesel zaželjeni mir.

Noverudarske stavke na Angleškem.

Rudniški lastniki v Južnem Valesu na Angleškem so zadnjo pogodbo prekršili in rudarji so jeli zopet stavkati. Wolfova pisarna je prinesla o tem dogodku več poročil, ki jih naj tukaj navedemo.

London 28. avgusta. Listi poročajo, da so ministri Runiciman, Lloyd George in Henderson poslali pismo odboru rudarjev v Južnem Valesu, v katerem pra-

vijo, da ne sprejmejo nobene deputacije rudarjev. Pismo naglašja, da mora veljati razsodiški rek Runcimana kot končna rešitev spora. — »Times« javlja iz Cardiffa, da se je odbor rudarjev sešel na sejo, da se posvetuje o ministrskem dopisu; bodočnost je vsekakor resna. Najtežje bo, preprečiti splošno stavko, kar utegne zahtevati mnogo takta.

»Morningpost« javlja: »V Monmouthshire stavka 3000 do 4000 rudarjev, ker hočejo s tem protestirati proti zavlačevanju razsodiškega pravoreka. Nadaljnih 7000 rudarjev je sklenilo včeraj stavkati zaradi razsodiškega pravoreka, ki ga je izrekel Runciman. Po poročilu vladnega rudniškega nadzorstva o rudnikih so izgubili rudniki zaradi rekrutiranja 152.000 delavcev. Produkcija se je znižala v primeri z letom 1913. za 21,766.000 ton. Tudi letos je zopet mnogo rudarjev vstopilo v vojsko, tako da bo produkcija leta 1915. še bolj nazadovala.«

»Nieuwe Rotterdam Courant« javlja iz Londona: »Rudarji v Abertillery, katerih je večina 10.000 in so včeraj stopili v stavko, so imeli zborovanje ter sklenili, da kljub odborovemu nasvetu, danes ne pojdejo na delo. Zastopniki izvrševalnega odbora so imeli tudi danes razgovor s predsednikom trgovinskega urada Runcimannom.

Asquith je odločil proti mezdnam zahtevkom rudarjev v Northumberlandu, ker je dovolil namesto enajstodstotne samo dvaodstotne mezdne doklade. Nato je imel odbor sejo, da se o tej stvari posvetuje. Delegati izvrševalnega odbora rudarjev v Južnem Valesu so odpotovali v London, da se porazgovore z Runcimannom, čeprav je v pismu odklanjal razgovor.«

»Times« poroča iz Cardiffa: »Če ne bodo v London poslani delegati izposlovali ničesar, in bodo jamski posestniki strogo izvajali Runcimannov razsodiški sklep, bo postal položaj jako resen. Rudarji v Rhonddatalu so nedvomno trmasti in jih hujskajo mlajši agitatorji. Velikanski shod se bo vršil v Toypanyu. Težko bo morda, delavcem zabraniti, da ne bi se odločili sami ne oziraje se na svoje voditelje.«

»Morning Post« javlja iz Cardiffa: »Delavski vodja Hartshorn je svetoval delavcem v nekem govoru v Abertilleryu, da naj pripravijo smodnik za varstvo interesov strokovne zveze, dokler imajo moč v rokah, zakaj po uvedbi vojne dolžnosti bi morali poginiti lakote. Sedanje težkoče so večje nego kdaj od početka spora. Toda tudi tedaj, če bi bila vsa vlada proti delavcem, bi imeli vendar delavci prav in vlada ne. Lloyd George naj izpolni svojo obljubo, pa prično rudarji takoj zopet z delom. — Posledica govoru so bile nove stavke.«

Najnovejša poročila sporočajo, da so bili novi predlogi izvrševalnega odbora rudarjev sprejeti.

Za enakopravnost Poljakov v Nemčiji.

Iz Berlina se poroča »Münchener Neueste Nachrichten« dne 4. septembra: Bivši poljski državni poslanec Viktor Kulerski, izdajatelj »Gazete Grudzionske« v Graudenzu, se je pri državnem kancelarju brzojavno pritožil proti temu, da gotovi nemški krogi delajo Poljakom neprijetnosti, kakor hitro se le-ti javno poslužujejo svojega materinega jezika. V brzojavki pravi Kulerski med drugim:

»Četudi se v zaveznških armadah bori skoraj milijon Poljakov za nemške koristi, se vendar v enem delu prebival-

stva, ki je bilo pred vojno sovražno Poljakom, to mišljenje ni oslabilo, marveč je postalo še močnejše in izrazitejše.

Kulerski je v svoji brzojavki državnemu kancelarju predložil misel, da se izda vladna izjava, ki vsem Nemcem naznanja, da je sedaj tudi poljsko prebivalstvo enakovredno in da poljskega jezika ni smatrati tujim, marveč deželnim jezikom ter se je tudi po tem ravnati.

Na to svojo pritožbo je dobil Kulerski potom državnega podtajnika Wahnschaffeja dopis, datiran v Berlinu dne 14. avgusta, ki slove:

»Gospod državni kancelar čisto odločno obsoja, ako ste bili Vi ali drugi krajanj države radi rabe Vašega materinega jezika izpostavljeni neprijetnostim. Po mnenju gospoda državnega kancelarja se pa iz takih posameznih dogodkov, katere bodo gotovo vsi pravično čuteči Nemci obžalovali, ne more izvajati splošnih zaključkov glede razpoloženja v deželi ali glede načel oblasti, ki dele Poljakom polno pravičnost.«

»Gazeta Grudzionska« s tem odgovorom ni popolnoma zadovoljna, »ker v njem ni najti nobene napovedi kakih korakov, s katerimi bi se obstoječim razmeram napravil konec«.

Svetovna vojna.

Na italijanskem bojišču trajajo boji vobče neprestano, če ne na enem kraju pa na drugem, zlasti topovski. Uradno poročilo z dne 3. t. m. pravi:

Mir, ki je v splošnem nastal na južnem bojišču, je trajal tudi včeraj. V tirolskem obmejnem ozemlju je prišlo pri koči Mandron, v najvišjem delu doline Val di Genova in južno od Mori do manjših bojev, ki so se končali s tem, da se je sovražnik umaknil. V prostoru pri Bovcu in na nekaterih drugih točkah primorske fronte so se vršili boji topov in metalcev min. Zvečer so odbile naše čete ljut napad na južni del tolminskega mostišča.

Z dne 4. septembra: Od brezkoristnih napadov na visoko planoto Lavarone in na tolminsko območje je delovanje Italijanov očitno ponehalo. Izvzemši artiljerijskih bojev se je vršil le pred južnim delom tolminskega območja boj, ki zasluži, da se ga omeni. Sovražnik je bil odbit kakor vedno. Ista usoda je doletela danes zgodaj zjutraj italijanski napad v Dolomitih od Bodenalpe proti Innichenriedlu.

Z dne 5. septembra: Italijani so razvijali včeraj na Dobrdobski visoki planoti povišano, a popolnoma brezuspešno delovanje. Po ljutem obstreljevanju posameznih prostorov z njih artiljerijo vseh kalibrov so poizkušali že dopoldne več sunkov ob cesti zahodno od Sv. Martina. Bili so odbiti. Naša artiljerija je uničevalno učinkovala na nazaj bežeče množice. Proti večeru je postal artiljerijski ogenj ljutejši, sledili so mu zopet posamezni napadi pehote, ki so se vsi izjalovili z velikimi izgubami za Italijane.

Na južnem Tirolskem sta bili zapodeni dve sovražni stotniji, ki sta napadli naše postojanke v Marcu.

Z dne 6. septembra: Italijani so ostali včeraj na primorski fronti in na Koroškem v splošnem nedelavni, so razvijali v ozemlju sedla Kreuzberg jugoizhodno od Innichena po daljšem odmoru ljuto artiljerijsko delavnost ter so se poskušali tam na več točkah približati našim pozicijam. Do infanterijskih bojev pa doslej ni prišlo.

Poročilo z dne 7. t. m. pravi, da so Italijani napadali na tirolski meji, ob Kriškem sedlu in pri Pfannspitze. Izgubili so najmanj 1000 mož. Ob Dolomitski fronti

so se vršili večinoma topovski boji. Na koroški in primorski meji se pa ta dan ni zgodilo nič posebnega.

»Tiroler Soldatenzeitung« poroča: Zadnji boji ob Tonalskem prelazu so bili ljuti, trije italijanski bataljoni so napadli naše pozicije na prelazu po močni artiljerijski pripravi. Cadorna imenuje ta ponesrečeni napad demonstracijo. Italijanska artiljerija je vrgla nabroj izstrelkov največjih kalibrov na naše utrdbe. Trenotno se jih niti videlo ni pod dimom 30 cm granat. Ena naših baterij je zadela sovražno gorsko artiljerijo na pobočju Montriella, ki je bila nato nesposobna za boj. Končno je sovražno pehoto pogнал v beg naš artiljerijski ogenj, ki ni zgrešil svojega cilja. Pozneje je sledil nov napad z rezervami. Vsi napadi so bili popolnoma odbiti. Italijani so se umikali beže. Številni transporti ranjencev dokazujejo njihove izgube.

»Soldatenzeitung« prinaša tudi izgube Italijanov pri Lavaronu: ujetih 1 oficir, 245 mož, ki niso nič ranjeni; ranjenih 4 oficirji, 108 mož, med temi poveljnik 115. pešpolka, polkovnik Riveri. Tudi zastava polka, darilo mesta Treviso, je v naši posesti. Plen je znašal 578 pušk, 400.000 patron, Mrtvih je 200, med njimi dva štabna oficirja. Skupne izgube znašajo nad 1000 mož. Napad, ki se je popolnoma ponesrečil, je izvršila brigada Jorea skupno z bataljonom alpincev Basano.

*

Prodiranje na Ruskem bojišču napreduje. V nekaterih krajih so Rusi pokazali več odporne sile, kakor da so prišli do črte, kjer mislijo na novo obrambo. Tako zlasti ob Vilni in ob izhodno gališki meji.

O dogodkih na operacijskem ozemlju med Vilno in močvirjem Pripjatom ni nikakih posebnih vesti. Javlja se samo, da so borbe z ruskimi stražami. Na jugozapadu se Rusi ustavljajo prodiranju avstrijskih in nemških armad, menda da bi obvarovali Podolino in Volinj pred avstrijsko invazijo. Zlasti močan je boj na obeh krilih te fronte. Ob besarabski meji so napadali Rusi med Novosielico in med Dnjestrom in istotako ob Seretu, dočim so avstrijske čete v smeri na Rovno nadaljevale z ofenzivo. Zlasti se Rusi zagnajo na fronto med izlivom Sereta in med Čort Korom, kjer je armada Pflanzer-Baltin na desnem bregu Sereta zavojevala važno oporišče. Rusi upajo, da bi, prodrši na obeh straneh Dnjestra, mogli ustaviti avstrijsko ofenzivo na Volonij, a iz vojne poročevalskega stana javljajo, da se to rusko upanje ne vresniči in da se bodo ruski navalili razbili ob kranjskih, štajerskih, koroških in hrvatskih polkih, ki tvorijo armado Pflanzer-Baltin. Armada Puhallo prodira z ofenzivo na Rovno in Dubno in se bliža Horynu. Če ga doseže, bo pretrgana železnica, ki veže Rovno s severoruskim bojiščem. Premaganje Rusov na močvirnatem ozemlju Pulitovka bi bil eden znamenitejših uspehov te vojne. Armada bavskega princa Leopolda je dosegla Smolenico, armada Gallwitz pa prodira ob cesti Volkovisk-Slomin. — Po izpovedbi ujetnikov imajo Rusi ob bukovinsko-besarabski meji zbrane močne kozaške čete pod poveljstvom generala Markova.

Preko Haaga javljajo: »Daily News« poročajo iz Petrograda: Kakor vse kaže razpolaga Hindenburg z armado, ki šteje nad 1 milijon mož in z večino nemške in avstrijske kavalarije. Pri Fridrihštatu se razvija velika bitka. Rusi se energično upirajo ter so odbili pri Mitavi 10 sovražnih napadov. Ob Bobru, zapadno od Grodna, so se morali Rusi vsled pritiska močne armade, ki šteje nad

200.000 mož umakniti na več kakor 12 km široki fronti. S protinapadi, ki so jih izvršili ponoči s pomočjo svojih ojačenj, so dobili izgubljene pozicije zopet nazaj. Boj je trajal osem ur, izgube so na obeh straneh zelo velike.

Tudi »Times« javljajo, da se razvijajo na skrajnem nemškem levem krilu velike operacije. Nemci stoje pred Vilnem prilično tam, kjer so stali pred 8 dnevi; za to pa so udarili z novo silo na Rigo in sicer čez črto Poderezija-Trocki. Fridrihštad je osvojen. Nemci se hočejo polastiti Rige, ki jim bo služila za operacijsko oporišče. Rusi napenjajo vse sile, da bi ustavili nadaljno nemško prodiranje na Dvini.

Nevtralci sodijo o umikanju Rusov: »Politiken« v Kodanju izvaja: Popolnoma se je izjalovilo Rusom nameravano strategično umikanje od črte ob Visli do črte Kovno-Brest Litovsk. Kar se zdaj izvaja, ni več strategično, ker odkar je bila prdrta tudi druga črta, se je izpremenilo umikanje v beg, ki ga pač krijejo hlabro se vojskujoče zadnje čete. To niso več tisti Rusi, ki bi določali, kdaj in kam naj bi se umaknili. Joffrejevo umikanje k Marni je bilo strategično, rusko se z njegovim ne more primerjati, ker je bila francoska armada nedotaknjena z rezervami in z blagom. Rusi so pa zdaj brez rezerv, rekruti stoje zdaj vsi v bojni črti. Zdi se, da je mogoča nova brambna črta za Dnjeprom, a zavezniki tako odločno prodirajo, da jo bodo le dosegli. Tudi zveze med posameznimi četami se vedno bolj rahljajo. Zdaj se ne nahajata več le severna in južna skupina, marveč razpada v vedno manjše skupine. Boji med Rigo in Dvinskom tvorijo skupino za se, druga skupina se bori pri Vilni, tretja se umika iz Bjelostoka ob železnici proti Slominu in Minsku. Rusi, ki se umikajo iz Bresta Litovskega proti severu, se bližajo tej tretji skupini, ki tvori zdaj najbrž najmočnejšo rusko armado. Četrta skupina se umika iz Bresta Litovskega skozi močvirja proti izhodu in jo zasledujejo. Četudi bi se Rusi v južnih skupinah držali skupaj, se mora v bodoče računati s štirimi ali s petimi skupinami, ako se vilniškimi četami posreči, da se pri Minsku združijo z največjo skupino. Ne smemo se zato čuditi, da je izpremenil veliki knez načelnika svojega generalnega štaba, katerega čaka težka naloga.

»Aftenposten« v Kristijaniji izvaja: Grodno je padlo. Na severu je račun zdaj čist. Preostajata le še trdnjavi Dubno in Rovno na jugu, ki bosta pač tudi kmalu padli. Vzeti ne bo potem več. Dejansko tragično je, če se misli, da je ponosna vrsta trdnjav od Izhodnega morja do Galicije padla po obleganju manj dni, kolikor mesecev se je včasih potrebovalo za padec kake trdnjave. Dokazalo se je, da umetnost o gradbi trdnjav ni tako napredovala, kakor je napredovala umetnost o njih uničenju. Važnejši kakor padec Grodno je položaj v deželah ob Izhodnem morju, ker se Rusi že drže, a to je tudi življenjske važnosti, ker če napovejo čete na črti ob Dvini, so zelo ogrožene zveze zahodno stoječih armad. Ti boji najbrž odločijo usodo cele vojske.

Na francoskem bojišču tudi te dni ni bilo bistvenih izprememb v bojih.

Iz Bazla poročajo »Lokalanzeigerju«, da se na francoskem bojišču kmalu prične velika ofenziva od strani Francozov in Angležev. Angleži niso zadovoljni z vojevanjem na Francoskem. Tako kritizira »Times« vojni položaj, in sicer pravi ob koncu: Strategija, ki je ustvarila na bojišču položaj, kakor se je pokazal v me-

secu maju 1915. ne zasluži ne ene dobre besede: V nobeni šoli ne uče, da bodi armada povsod slaba, da bi mogla kje kaj doseči. Glavna moč Nemcev je na Francoskem in v Flandriji. Če bi se tudi kje drugje dosegla zmaga, bi s tem ne bil poravnani kakor poraz na Francoskem. Srečno se mora vojna končati samo na francoskem bojišču. Napake in zmote zadnje vlade so krive, da se na Francoskem ni dosegel uspeh. Če koalicijska vlada teh napak ne popravi, bo zanje soodgovorna. Kakšen pa bo položaj Francije in Anglije, če bo Rusija premagana in se bodo nemške armade vrgle na zapad. Angleški strategiji imajo preveč ciljev obenem pred očim. Ministrstvo je od avgusta 1914. preziralo vse nauke vojnih izkušenj in vse predpise velikih mojstrov vojne umetnosti. Zdaj žanjemo sadove te neizvedenosti.

S turškega bojišča poroča »Reuter«, da so Angleži zavzeli na polotoku Galipoli važno postojanko ter pretrgali turško brambno črto. Z druge strani se pa poroča, da pripravljajo Turki na Galipoli splošno ofenzivo.

Ruski napad v Kavkaziji so Turki odbili. Pripravljajo se pa baje Rusi zopet na napad na Carigrad, kakor poročajo ruske vesti; ki pa najbrže ne bodo resnične.

V Berlinu sodijo, da so Turki tudi prav dobro pripravljeni na vsak napad z italijanske strani toliko glede Dardanel, kolikor glede Male Azije. Vendar pa dvomijo, da bi Italijani podvzeli kako resno akcijo, vse ostane najbrže pri goli demonstraciji. Ako pa je Italija res v takem položaju, da more odposlati večje množine čet, potem bi se sodilo pač, da bo mislila najprvo na Tripolitanijo, da reši, kar je imela, pa je že skoro izgubila.

Domači pregled.

Oklic: Spominjajte se naših vojnih invalidov! Našim vojnim invalidom, ki se vračajo zopet domov, nismo dolžni samo največjega spoštovanja in občudovanja, temveč moramo skrbeti tudi za njih bodočnost in storiti vse, kar je v naši moči, da se jih vpelje zopet v urejeno pridobitno življenje. Vsled tega je ministrstvo za notranje zadeve kakor po drugih kronovinah tako tudi na Kranjskem ustanovilo

»Deželno komisijo za oskrbo vračajočih se vojnih invalidov.«

Mnogoterna in obsežna je naloga te komisije: Ortopedično specialno zdravljenje; preskrba umetnih udov; šolanje nosilcev protez; zagotovitev sprejema in zdravljenja v zdraviliščih, letoviščih in domovih za bolne na pljučih, končno posredovanje dela. Sestava deželne komisije iz zastopnikov političnega deželnega oblastva, vojaške uprave, avtonomne deželne uprave, deželnega stolnega mesta Ljubljane, deželnega in gospenjega pomožnega društva »Rdečega križa«, zavodov za socialno zavarovanje, javnih in zasebnih korporacij, kakor tudi iz raznih drugih strokovnjakov daje najboljšo jamstvo za to, da se posreči to eminentno socialno-gospodarsko podjetje. Izpeljava nalog, izročeni deželni komisiji, je pa združena z velikimi stroški. — Nameravani uspeh se more doseči le tedaj v polni meri, če se tudi tukaj postavi že tolikokrat izkazana požrtvovalnost posameznih prebivalcev dežele v službo tega plemenitega dela. Vsi plemenito misleči Kranjci se torej naprošajo, da to od deželne komisije že započeto akcijo po svojih močeh podpirajo. Vsako darilo, in naj

se zdi še tako majhno, podpira delovanje deželne komisije in tvori dejanje hvaležnosti do naših hrabrih bojevnikov. Darila se sprejemajo: 1. pri ravnateljstvu pomožnih uradov c. kr. deželne vlade, 2. pri vseh c. kr. okrajnih glavarstvih in 3. pri vseh časopisih. — Predsednik deželne komisije za oskrbo vračajočih se vojnih invalidov na Kranjskem: Teodor baron Schwarz, c. kr. deželni predsednik.

Vpoklici. Listi poročajo, da bo letnik 1897. poklican najbrže dne 22. septembra; letniki 1865. do 1872. pa 15. oktobra ali šele 15. novembra naenkrat ali pa v več oddelkih.

Prepoved civilnim osebam hoditi na gore, posebno pa bivanja na vrhovih, kopah in razglediščih. C. in kr. armadno poveljstvo (armadno etapno poveljstvo) je odredilo glasom dopisa z dne 2. avgusta 1915, št. 1157, iz vojno-policijskih ozirrov sledeče: Po političnih okrajih Radovljica, Kranj, Logatec in Postojna je prepovedano vsem civilnim osebam hoditi na gore, posebno pa bivanje na vrhovih, kopah in razglediščih. Osebe, kakor gozdni in lovski čuvaji, pastirji ali posestniki njiv, travnikov, gozdov, ležečih v gorovju ali na višinah, ki imajo opraviti po svojem poklicu v bližini prej imenovanih prepovedanih krajev, morajo imeti posebno to dejstvo izpričujočo legitimacijo. To legitimacijo imajo izdajati občinski predstojniki na svojo osebno odgovornost po predpisanih obrazcih samo zaupanja popolnoma vrednim prebivalcem občine, da veljajo te legitimacije, mora jih podpisati poveljstvo najbližnje žandarmerijske postaje. Osebe, ki bi se našle brez take legitimacije po prepovedanih krajih, se bodo kaznovali najstrožje. Po imenovanih prepovedanih krajih je dalje prepovedano kuriti, če ogenj ni zavarovan tako, da ga je popolnoma nemogoče videti, delati dim, razobešati perilo ali postavljati na daleč vidljiva očitna znamenja. Prestopki te prepovedi se bodo kaznovali kar najstrožje, ne glede na to, da se bodo morebitno kaznovali tudi pred kazenskim sodiščem. — Ces. kr. deželno predsedništvo za Kranjsko.

Potovanje po južnozahodnem bojišču. Za vsako potovanje po bojnem ozemlju, vstop vanj in odhod iz njega, je v zmislu naredbe potreben potni list. Veljaja ta predpis za vožnjo in pešhojo. Prestop bojnega ozemlja je vobče prepovedan. Le izjemoma ga dovoljuje pristojno vojaško poveljstvo. Civilne osebe pa morajo imeti poleg potnega lista še posebno dovolilo. Izvzeti so državni, dvorni in železniški uslužbenci, ki imajo legitimacije. Vojaške osebe smejo potovati le s potrebnimi listinami. Prošnje za prestop meje ožjega bojišča se pošiljajo potom pristojne politične oblasti ali vojnega poveljstva pismeno in le v prav nujnih slučajih brzojavno na 5. vojno etapno poveljstvo (politiški oddelek), Feldpost 81. Pismenim prošnjam se mora priložiti tudi zadostno opremljeni potni list. Za okrajno glavarstvo Pulj in za trdnjavski rajon Trident je pa potrebno še posebno dovolilo.

Nabirajte ježice! Občutno pomanjkanje surovin za izdelovanje strojil sili k temu, da se uporabljajo v navedeno svrhu vsakršna v to porabna sredstva. Pri tem pridejo v prvi vrsti v poštev ježice, kaere ponekod tudi šiške imenujejo. Ježice imajo relativno mnogo strojilne vsebine, so ravnokar dozorele in jih je po hrastovini v izobilju. Nabirajo jih lahko otroci, ki si za mal trud napravijo lepe dobičke. Lastniki hrastovih gozdov lahko svoje ježice prodajo tovarnam in industrijskim podjetjem te stroke. Naslovi se

lahko poizvedo po trgovski in obrtni zbornici. Pripominja se, da skupuje glasom obvestila c. in kr. vojnega ministrstva ježice tudi »Häute- und Lederzentrale, Aktiengesellschaft Wien I., Aspernplatz Nr. 4«.

Dobava kovin za vojne namene. V Avstriji se je ustanovila na poziv vlade posebna adelniška družba kovinska centrala, ki bo kupovala kovine in jih dajala na razpolago inšpektoratu tehniške artiljerije, da jih porazdeli med podelovalce. Svoje posredovalnice objavi družba v kratkem.

Cene v Reki. Občinski aprovizacijski odsek v Reki je preskrbel večje zaloge živil, ki se bodo prodajala po naslednjih cenah na kilogram: Moka 72 vin., olje 3 krone 60 vin., riž 1 K, kristalni sladkor 1 K 4 vin., nerafiniran 84 vin. Živila se bodo prodajala na podlagi posebnih kontrolnih knjižic, ki so jih izdali v šestih različnih barvah, tako da bodo imejitelji ene barve n. pr. rdeče dobili blago prvi dan, drugi dan imejitelji belih knjižic, tretji dan zelenih itd. S tem se hoče zaščititi prevelik naval.

Ogrski kardinal Vaszary resignirani nadškof ostrogonski, je umrl v svoji vili ob Blatnem jezeru v starosti 83 let. Kardinal Vaszary je spadal med takozvane liberalne cerkvene kneze; svoj čas se je javno izrekel za civilni zakon in vedno je bil nasprotnik katoliških političnih organizacij. Dohodki umrlega kardinala so bili ogromni le najemščina za velika posestva v njegovi škofiji mu je vrgla letnih 720.000 K čistega.

Svetovni pregled.

Svetovna vojna in državni socializem. »Labour Leader« poroča, da je sedanja svetovna vojna krepko pospešila državni socializem na otoku Južni Vales. Tamkajšnja vlada je sprejela v svojo upravo pekarnice, opekarne in kamnolome, železne tovarne, cestne železnice in gozdove ter jih s tem poddržavila. Razen tega je ustanovila državni stanovanjski urad in prav sedaj razpravlja o tem, ali ne bi bilo umestno, da poddržavi tudi zdravstvo, s čemer bi poddržavila zdravniške, strežništvo bolniško in bolnišnice.

Potres v Italiji. Londonski listi so priobčili poročila iz Rima, da je bil v Avezzanu na Italijanskem močan potres in da se je mnogo ljudi ponesrečilo. Kakor javlja korespondenčni urad iz Berna, je cenzura italijanskih listov vse te vesti zatrla in ni noben izmed mnogoštevilnih italijanskih listov niti z besedico omenil tega potresa.

Nov način izdelovanja tiskarskega papirja. »Berliner Tageblatt« poroča iz Draždan: Po dolgoletnih poizkusih se je sedaj posrečilo najti nov način za izdelovanje tiskarskega papirja. Kakor znano, se izdeluje papir potom predelave celične snovi, ki se ji dodane gotov odstotni postavek celuloze. Sedaj se bo mogel izdelovati papir brez dodatka celuloze. Vsled tega se bo papir zelo pocenil in Nemčija bo neodvisna od inozemstva. Obširni poizkusi v papirnici v Petersdorfu so dokazali, da je novi papir za tisk mnogo boljši nego je bil dosedanji. Tovarna bo sedaj začela z izdelovanjem novega papirja v velikem obsegu.

Ruski car vrhovni poveljnik v ruski vojski. Nevolja proti Velikemu knezu Nikolaju Nikolajeviču je bila že dolgo časa silno velika. Če so poročila resnična, potem se je sda izvršil probrat, ki bo imel važne posledice.

Ameriški odgovor na avstrijsko noto. »Reuter« poroča: Ameriška nota Avstriji

posebno poudarja, da sta Nemčija in Avstrija v južnoafriški vojni pošiljali municijo Angleški. Nota pravi: »Vkljub trgovski izolaciji ene vojne stranke je Nemčija poslala Angleški na tisoče kilogramov razstrelilnih snovi, smodnika, patron, topov in orožja. Avstrija je istemu kupcu, četudi v manjši množini, prodajala podobno streljivo«. Nota podaja pregled o kupcijah, katere sta Nemčija in Avstrija v južnoafriški vojni napravili z Angleško in izjavlja, da bi sedaj vlada z večjo doslednostjo in prepričevalnostjo mogla uveljavljati svoje sedanje stališče, če bi se takrat branile pošiljati streljivo Angleški, »češ da bi tako postopanje znalo kršiti strogo nevtralnost vlade«.

50.000 mrtvih so izgubili Francozi pred Dardanelami doslej. Francozi so se jeli pritoževati, da jih Angleži izrabljajo in pošiljajo vedno v prve vrste.

Izumitelj salvarsana. Nemški tajni svetnik Pavel Ehrlich, je po kratki bolezn v Homburgu umrl. Star je bil šele 61 let. Rodom je bil iz Šlezije in vstopil leta 1890. za asistenta v znani Kochov zavod za nalezljive bolezni v Berlinu. Pozneje je prevzel vodstvo zavoda za preiskovanje cepil. Njegovo sredstvo proti sifilitični bolezni, salvarsan, je svetovno znano. Pomagal mu je pri tej iznajdbi japonski zdravnik dr. Hata.

Ameriška liga za mir. List »New York Americane« priobčuje iz kongresnih krogov premnoge glasove itd., ki zagovarjajo ustanovitev lige nevtralnih sil, za obrambo pravic nevtralcev in za sodelovanje pri predlogu za mir ter za prepoved izvažanja orožja. V uvodnem članku apelira list na predsednika Wilsona, da naj zastavi svoj osebni in uradni vpliv, da se prepove izvoz orožja. Isti list priobčuje tudi daljši seznam ameriških firm, ki so odklonile za skupaj 189 milijonov vojnih naročil. Vprizorjeno vprašanje je izkazalo rastoče število onih, ki so zavrnili vojna naročila, da ne podaljšajo vojne.

Silno neurje ob kitajski obali. Iz Šangaja poročajo preko Rotterdama, da je divjal nedavno ob kitajski obali silen tajfun, ki je povzročil velike povodnji in požare ter zahteval mnogo žrtev. Guverner azijskega brodovja ameriških Združenih držav poroča v svoji brzojavki, da je samo v Kantonu izgubilo življenje najmanj 10.000 oseb. Na reki Vuzung se je potopilo 50 velikih kitajskih bark, ki ovirajo plovbo. Trgovina in promet sta ustavljena. Sila med ljudstvom je velika. Tuji misijoni so uvedli pomočno akcijo.

Mesto bodočnosti. Novodobna vojna tehnika, ki ogrožuje človeška bivališča, je nagnila francoskega časnikarja Jožefa Gallier, da je sestavil načrt, po katerem naj bi se v bodoče gradila mesta. Piše: Površina zemlje ne zadostuje več človeški delavnosti. Velika svetovna mesta so del svojega prometa preložila pod ceste. In danes vidimo, da je krvavi boj podoben podzemski borbi. Tudi vojna se zakopava v zemljo in si išče tajnih potov in skrivališč. Sedanja vojna se zariva v globino, dviga zemljo, in ko mine vihar železa in ognja, ne ostane zmagovitim četam drugega nego razvaline. Tako čas zapovedujoče zahteva nove arhitekture. Nove generacije potrebujejo novih bivališč. Naše hiše ne zadoščajo več današnjim življenjskim pogojem. Moderni stavbeniki bodo gotovo našli tako obliko arhitekture, ki odgovarja novim zahtevam. Imeli bomo strehe, ki nas bodo varovale pred bombami in pred vsem, kar pada z neba in ni več mana. Strehe bodo zgrajene v obliki teras, na katerih bodo numerirane lope za letala stanovalcev. Podzemski prostori ne bodo nič manj varno in udobno zgrajeni kakor druga stanovanja. Doživeli

smo revni konec onega, kar smo imenovali klet. Dokler smo ondi hranili samo vino, je še bilo. Toda odkar je postala klet zbirališče za družine, igrišče za otroke, počivališče za starše, odkar zahtevamo od nje vse lastnosti obednice in spalnice, smo spoznali, da stavbeniki na vse to niso nič mislili. Recimo naravnost: V naših kletih se ne da stanovati. Še večeraj ni bila takorekoč nič, toda že jutri bo veliko pomenila. To je eno velikih vprašanj za bodoče stavbenike. V bodoče bodo imele kleti sobe, kožalnice in kuhinje. In hodniki bodo v bodočem mestu pod zemljo vodili v kleti. Da, mesta bodo dvojno zidana: ljudje bodo živeli ravno tako pod zemljo, kakor v njej. »In spomeniki?« — »Ej, da, umetniki se bodo morali odpovedati ustvarjanju spomenikov.«

Kako se Rusi umikajo. »Ruskoje Slovo« tako-le opisuje umikanje Rusov iz postojank ob Bzuri: Že koncem junija je bilo izdano povelje, da se iz mest odpeljejo vsi predmeti iz bakra, medi, jekla itd. Vsi tovarniški stroji so se sistematično razložili ter s kotli, cevmi in jermeni odpravili v notranjost Rusije. Obenem se je ukazalo kmetom, da spravijo žito. Vsaka kmečka družina si je morala pridržati za en mesec živil, ves ostali pridelek pa izročiti vojaški oblasti, ki je potem pridelke uničila ali pa odpravila v notranjost, kmetom pa izplačala primerno odškodnino. Vojaki so kmetom pomagali žeti še nezrelo žito. Gotove vrste žita, kakor rž, ječmen, pa tudi krompir so uničili s posebnimi stroji, ki so jim nadeli ime »pljuščilka«. Ko so bili odpeljani stroji in končana dela na polju, so jeli odhajati uradniki in za njimi ostalo prebivalstvo. Ostalo so dovršili saperji, ki so vse uničili, kar bi moglo koristiti sovražniku. Posebno veličastna je bila »likvidacija« mesta Zirardov. Ondi je ostalo pod milim nebom le nekaj sto oseb osamelih starcev in stark ter žensk, ki niso hoteli zapustiti svojega stanovališča. Proti 4. uri popoldne so začeli saperji svoje delo. Drug za drugim so padali ogromni tovarniški dimniki — 11 po številu —, kakor bi jih pokosil. Med bučanjem piroksilinovih patron se je požar širil in dvigal. Ognjeno morje je pokrilo prostor, kjer so prej stale znane velike »zirardovske manufakture«. Samo v poslopju nove predilnice je stalo 2800 velikih strojev. Zraven je gorela mizarska delavnica, oddelek za nogavice, oddelek za barvane tkanine, ogromno poslopje za sušenje prediva, vodni stolp itd. Vse, kar uprava ni odpeljala, je zgorelo.

Sufragetke na Angleškem, ki so prej na vse načine demonstrirale za ženske pravice, prirejale atentate, metale bombe, požigale ter s tem svojim početjem zbu-

- Otvoritveno naznanilo. -

Slavnemu občinstvu se vljudno naznanja, da se z jutrajšnjim dnevom otvori zopet znana in priljubljena restavracija in kavarna

„Bellevue“ v Spod. Šiški

(last gosp. Al. Zajca).

Točila se bodo priznana dobra in pristna vina, sveže pivo in prvovrstna kava. — Mrzla in gorka jedila vedno na razpolago.

Za mnogobrojen obisk se priporoča

Marija Novakova.

jale po vsem svetu pozornost, so postale sedaj silno vnete zagovornice in agitatorice za vojno, prirejajo izprevode in nosijo zastave vseh prijateljskih držav. — Častite dame menda smatrajo oboje za moderen — šport.

Dopisnice, razglednice in pisma, ki so naslovljena na vojne ujetnike po raznih sovražnih deželah (Rusija, Srbija, Črna gora, Italija, Francija in Anglija) so, ka-

kor je bilo svoječasno objavljeno, poštnine prosta. Če kdo svojo dopisnico frankira, da bi zato sigurno prišla na svoj kraj, se moti. Važno pa je, da označimo vso korespondenco na vojne ujetnike kakor je predpisano. Napisati je treba zgoraj na naslovni strani besedilo: Prisonnier de guerre (vojni ujetnik), ker druga pisma (dopisnice, razglednice) v zgoraj omenjene sovražne dežele niso dovoljene in se ne odpošiljajo.

Ententina stvar na Balkanu. Nemški listi poročajo iz Curiha dne 4. t. m.: Današnja »Stampa« podaje naslednji malo

tolažljivi račun o položaju na Balkanu: Rumunija še vedno čaka, čeprav Rusija ne skopari z obljubami, Bolgarija neizprosno vztraja na svojem macedonskem programu in Srbija zahteva, predno sama kaj dovoli, jamstev od četverosporazuma.

Okolo 100.000 oseb utonilo. V Washingtonu je došlo iz Kitajske poročilo ameriškega konzula v Pekinu, da je pri zadnji povodnji pri Kantonu utonilo okolo 100.000 oseb.

Izdajatelj Ivan Mlinar.
Odgovorni urednik Viktor Zore.
Tiska »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani.

Vojaški čevlji

za častnike in moštvo

se dobe v vsaki množini v zalogi tovarne

Peter Kozina & Ko.

Ljubljana,
Breg štev. 20.

OKRAJNA BOLNIŠKA BLAGAJNA V ZAGORJU OB SAVI.

Pisarna: V poslopju Občnega konsumnega društva I. nadstropje. — Uradne ure so od 8. do 12. ure dop. in od 2. do 5. ure pop. Ob nedeljah in praznikih se ne uraduje.

Zdravnik blagajne.	Ordinira dopoldne.	Z a čl a n e :
Dr. Tomo Zarnik v Zagorju.	od 9. do 11. ure	V občinah: Zagorje, Kotedrež, Aržiše St. Lambert in Kolovrat
Dr. Ivan Premrov, Gradec pri Litiji	od 8. do pol 12. ure	V sodnem okraju Litija, izvzemši člane iz predilnice
Dr. Karol Wisinger, v predilnici v Gradcu pri Litiji	od 8. do 9. ure	Za člane iz predilnice v Gradcu pri Litiji
Dr. Rudolf Repič, Št. Vid pri Zatični	od 9. do 11. ure	V sodnem okraju Višnjagora

Člani iz občin Zagorje, Kotedrež, Aržiše, St. Lambert in Kolovrat, ki potrebujejo zdravniško pomoč, se morajo zglasiti v pisarni bolniške blagajne, da se jim izstavi nakaznico za zdravnika. Člani iz predilnice se izkažejo pri zdravniku s svojo izkaznico. Vsi ostali člani iz sodnih okrajev Litija in Višnjagora, se morajo pri zdravniku izkazati z nakaznico, izgotovljeno od njih delodajalca. Stroškov, ki nastanejo, kadar zboleli član sam pozove druge zdravnike, da ga lečijo, ne povrne bolniška blagajna. Od blagajniškega zdravnika izpolnjeni bolniški list, se mora takoj oddati v blagajniški pisarni. Za vstop v bolnico je treba nakaznice. S pritožbami se je obračati na načelnika blagajne.

Načelstvo.

Okrajna bolniška blagajna v Ljubljani.

Pisarna: Turjaški trg štev. 4, prvo nadstropje. Uradne ure so od 8. zjutraj do 2. popoldne. Ob nedeljah in praznikih je blagajna zaprta.

Zdravnik blagajne	Ordinira		Stanovanje
	dopol.	popol.	
Dr. Košenina Peter splošno zdravljenje	1/2 11—1/2 1		Turjaški trg št. 4 v okr. bol. blag.
Dr. Robida Ivan splošno zdravljenje	11—12	2—3	Dalmat. ul. št. 3, pritličje.
Dr. Bock Emil očesne in ušesne bol.	10—12	2—3	Frančišk. ul. št. 4, pritličje
Dr. B. Ipavc	10.—12. dop.		Mestni trg.
Dr. Kraigher Alojzij	1.—3 pop.		Poljanska cesta 18/I.

Člani, ki potrebujejo zdravniško pomoč, se morajo zglasiti v pisarni bolniške blagajne, da se jim izstavi nakaznico za zdravnika (bolniško zglasnico); brez te ordinirajo zdravniki le v nujnih slučajih. Troškov, ki nastanejo, kadar zboleli član sam pozove druge zdravnike, da ga lečijo, ne povrne bolniška blagajna. Od blagajniškega zdravnika izpolnjeni bolniški list se mora takoj oddati v blagajniški pisarni. Ob nedeljah in praznikih se ordinira le v nujnih slučajih. Za vstop v bolnico je treba nakaznice. Zdravila se dobe v vseh ljubljanskih lekarnah. Bolniščnina se izplačuje vsako soboto, če je ta dan praznik, pa dan prej od 8. zjutraj do 1. popoldne.

S pritožbami se je obračati do načelnika okrajne bolniške blagajne.

Načelstvo.

UČITELJSKA TISKARNA

LJUBLJANA, Frančiškanska ulica štev. 6.
registrovana zadruga z omejeno zavezo.

Tiskovine za šole, županstva in urade. Najmodernejšje plakate in vabila za ... shode in veselice. ...

Letne zaključke

Najmodernejšja uredba za tiskanje listov, knjig, brošur, muzikalij itd. ...

Stereotipija. Litografija.

500 kron

Vam plačam, če Vaših kurjih oces, bradovic otiščancev Riabalzama ne odpravi popolnoma v treh dneh. Cena lončka z jamstvenim pismom 1 krona, 3 lončki K 2.50. Kemeny, Kaschau I. Postfach 12/123, Ogrsko.

Naročajte list „Delavec“.

Ivan Jax in sin, Ljubljana

Dunajska cesta štev. 17

priporoča svojo bogato zalogo

Vozna kolesa.

Ceniki se dobe zastoni in franko.

šivalnih strojev

in stroje za pletenje

(Strickmaschinen)

za rodbino in obrt.

Pisalni stroji Adler.

